

PRAKTIJKKAART OMGAAN MET Afwerend of Probleemgedrag BIJ DE DAGELIJKSE MONDVERZORGING

Een gezonde mond is belangrijk en draagt voor cliënten in de langdurige zorg bij aan een goede kwaliteit van leven.

Het is daarom belangrijk dat er aandacht is voor het op tijd signaleren van problemen in de mond.

Tegelijkertijd komt het regelmatig voor dat cliënten afwerend reageren op dagelijkse mondverzorging.

Deze praktijkkaart geeft je **handvatten** hoe om te gaan met deze cliënten.

Wat is afwerend of probleemgedrag?

Dit is angstig, geagiteerd of niet-coöperatief gedrag naar zichzelf of naar anderen.

Dit gedrag is:

- Moeilijk voor de samenwerking met de cliënt.
- Nadelig, stressvol of schadelijk voor de cliënt door de impact ervan.

Voorbeelden:

- Wegdraaien van het hoofd, mond dichthouden, hand voor de mond houden, tandenborstel wegduwen;
- Bijten, slaan, spugen, schreeuwen en roepen (verbale weigering);
- Niet reageren: bepaalde gezichtsuitdrukkingen, apathie, stil blijven staan (non-verbale weigering);
- Aangeven van angst of pijn (door wijzen, grijpen naar wang en au!)

STAPPEN BIJ AFWEREND OF PROBLEEMGEDRAG

1

Ga na wat de **oorzaak** is van het gedrag. Betrek hierbij ook de naasten van de cliënt.

2

Doorloop **vaste processtappen** om dit gedrag bij de **dagelijkse mondverzorging** aan te pakken. Deze stappen zijn: **probleem vaststellen, gegevens verzamelen, verder onderzoeken, plan van aanpak opstellen en evalueren.**

3

Bespreek het gedrag **laagdrempelig** en in **multidisciplinair verband**.

Gebruik de **handvatten** uit de richtlijn **Mondverzorging**.

4

Extra Tips

Bekijk ook eens
DeMondNietVergeten.nl
ZorgVoorBeter.nl

Wet zorg en dwang

Als het afwerend of probleemgedrag structureel is en de cliënt wilsonbekwaam ter zake is, kan de Wet zorg en dwang (Wzd) ingezet worden om de dagelijkse mondverzorging uit te voeren. Ook het fixeren van een cliënt door zorgverleners, bijvoorbeeld het vasthouden van de handen tegen de wil van de cliënt, valt onder de Wet zorg en dwang (Wzd). Bedenk wel dat de inzet van de Wzd het laatste redmiddel is.

Praat met collega's

Afwerend of probleemgedrag kan veel impact hebben op alle betrokkenen. Cliënten kunnen bijvoorbeeld boos worden, slaan, of bijten, wat veel impact kan hebben op zorgverleners, zowel fysiek als mentaal. Dit mag echter nooit de reden zijn om de dagelijkse mondverzorging achterwege te laten. Als je afwerend of probleemgedrag meemaakt, rapporteer het en praat erover met collega's.

HANDVATTEN VOOR OMGAAN MET AFWEREND OF PROBLEEMGEDRAG BIJ DE DAGELIJKE MONDVERZORGING

ALGEMEEN

- Leer je cliënt en (eerdere) **gewoontes** kennen.
- **Herken** het afwerend of probleemgedrag.
- Probeer te **achterhalen waarom** de cliënt afwerend reageert. Denk bijvoorbeeld aan: begrijpt de cliënt wat je wilt doen, is er angst of pijn, zijn er veranderingen in de mondverzorging?
- Houd rekening met **wat de cliënt aankan en begrijpt**.
- Denk na over je **eigen rol**. Neem je genoeg tijd? Hoe is je eigen stemming?
- **Overleg** met familie, mantelzorgers en collega's wat werkt.
- **Geef niet op** als het niet lukt, neem afstand van de situatie en probeer het op een ander moment nog een keer. Kijk met een collega mee of overweeg het te laten overnemen door een collega als het echt niet lukt.

KEN JE CLIËNT

BETREK NAASTEN

GEEF NIET OP

HOUD CONTACT MET DE CLIËNT

STIMULEER WAT CLIËNT ZELF KAN

AFLEIDING

- **Leid de cliënt af**, bv. door te zingen, praten of met een knuffeldier. Ondersteuning door de naaste kan geruststellend werken.
- Laat de cliënt, net als de zorgverlener, ook een **tandenborstel of beker vasthouden**.

OMGEVING

- Ga na of er in de omgeving **dingen zijn die kunnen afleiden** (prikkelers), door bv. lawaai, muziek of andere mensen.
- Laat **zo min mogelijk personen aanwezig** zijn bij de dagelijkse mondverzorging.
- Voer de dagelijkse mondverzorging uit in een **herkenbare ruimte**, zoals de eigen badkamer, en op vaste tijden.
- Zorg ervoor dat de **cliënt goed kan zien** wat er gebeurt (o.a. verlichting).
- Zorg voor een **stabiele ondergrond/houding** waarin de cliënt de mondzorg kan (laten) uitvoeren (bv. laat cliënt zitten.)

RESPECTVOLLE COMMUNICATIE

- **Vertel** altijd wat je gaat doen. Maak geen onverwachte bewegingen.
- **Voorkom keuzemomenten** als dat niet nodig is (bv. 'ik ga je tanden poetsen' i.p.v. 'zal ik je tanden poetsen?').
- Gebruik vriendelijke en rustige **stap-voor-stap aanwijzingen**.
- Beeld een handeling uit of **doe de handeling voor**.
- Gebruik **geen kindertaal** en verkleinwoorden.
- Gebruik bevestigende en **eenvoudige woorden** (bv. geef complimenten).
- Houd **altijd contact** met de cliënt via het gezicht of bv. via een spiegel.

STIMULEER DE CLIËNT

- Laat de cliënt **zoveel mogelijk zelf** doen; zoek naar mogelijkheden.
- Gebruik **voorwerpen uit de eigen omgeving**, laat de cliënt zelf de tandenborstel vasthouden.
- Laat de cliënt **tussentapen** uitvoeren.
- Ga na of het **zitten voor een spiegel** de cliënt helpt om handelingen zelf te doen.
- **Hand-over-hand**: plaats je hand over die van de cliënt en voer de beweging samen uit.

BENADERING

- **Verplaats je in de cliënt** en hoe die de situatie ervaart.
- Houd er rekening mee dat mensen met een verstandelijke beperking of mensen met dementie soms **meer tijd nodig** hebben om te reageren.
- Benader de cliënt **rustig en op ooghoogte**. Pas je tempo aan op dat van de cliënt.
- Kijk **vriendelijk**.
- Houd altijd een gesloten cirkel door in de ene hand een tandenborstel vast te houden en met de andere hand **lichamelijk contact** met de cliënt te hebben (bv. hand vasthouden, schouder aanraken).